

VÁLTOZÁSOK A FIZETÉSKÉPTELENSÉGI JOGBAN

Jelen Infojegyzet a fizetéseképtelenségi és csődjogban bekövetkezett változásokat követi nyomon az elmúlt években a gazdaságot érintő válságok nyomán.

- Az Európai Unió az elmúlt évtizedben a likvidációs célú felszámolási eljárások helyett a megelőző szerkezetátalakítási eljárásokra helyezte át a hangsúlyt.
- A 2015-ös fizetéseképtelenségi rendelet reformja után a társasági adóról szóló 2017-es irányelv és a 2019-es szerkezetátalakítási irányelv hozott változásokat a csődjog anyagi területén.
- A fizetéseképtelenségi irányelv bevezetett egy új megelőző eljárást a csőd vagy felszámolás előtt a vállalkozások védelme érdekében.
- Az elmúlt évek történéseit alapvetően a vállalkozások védelmét szolgáló válságmechanizmusok határozták meg a fizetéseképtelenség területén.
- A 1991-es magyar csőd-törvény több, mint száz módosítást élt meg a fennállása óta, és szakértők szerint mára szétfeszítette a saját kereteit.
- 2021-ben hazánkban két új fizetéseképtelenségi megelőző eljárást vezettek be: átültették az európai uniós szerkezetátalakítási eljárást és létrehozták a reorganizációs eljárást.
- Zajlik az új magyar csőd-törvény kidolgozása, amely szakértők reménye szerint kodifikálni tudja az elmúlt évtizedek magyar és EU-s jogi változásait.

A csődjogról szóló szakirodalom szerint a vállalkozások egy része a gazdaság működésének természetéből fakadóan kerül válsághelyzetbe, nem tud megfelelni a piaci követelményeknek és tönkremegy. Ezek a mozgások minden gazdaság megszokott jelenségei. A csőd a "kapitalista gazdálkodás alapvető intézménye", az ilyenkor indított csődeljárás lényege pedig az adós fizetőképességének helyreállítása egyezség létrehozásával, a hitelezők bevonásával és hozzájárulásával (Halmos 2012). A csődjog elsődlegesen a csőd következtében felmerülő jogi és gazdasági folyamatokat szabályozza (Juhász 2022). A csődjog magyar és nemzetközi alapjait a 2016/45 Infojegyzet ismertette. Jelen összeállítás az azóta a magyar és az Európai Unióban a fizetéseképtelenségi jogban történt változásokra koncentrálna.

A FIZETÉSKÉPTELENSÉGI JOG VÁLTOZÁSA AZ EU-BAN

Szakértők szerint a fizetéseképtelenségi jog jelentős változásokon ment keresztül az elmúlt években Európában és Magyarországon egyaránt (Juhász 2022, Suri 2020, Nagy 2018, Bóka 2016). 2012-től egy koncepcióváltás követhető nyomon az uniós joganyagokban. A Bizottság a likvidációs célú felszámolási eljárások helyett a megelőző szerkezetátalakítási eljárásokra helyezte át a hangsúlyt (Suri 2020).

Az első Fizetéseképtelenségi Rendelet (1346/2000/EK) új nemzetközi magánjogi rendszert hozott létre az Európai Unióban. A hitelintézetek és biztosítók fizetéseképtelenségével foglalkozó 2001/24/EK irányelv a hitelintézetek reorganizációjáról és felszámolásáról anyagi jogi harmonizációt valósított meg. Az Európai Bizottság 2014-ben tette közzé ajánlását az üzleti kudarc és a fizetéseképtelenség új megközelítéséről (2014/135/EU). Ez előrevetítette a Bizottság jövőbeli jogalkotási politikáját, amelynek célja, hogy a tagállamokat arra ösztönözze, hogy nyújtsanak támogató szolgáltatásokat a vállalkozásoknak a korai szerkezetátalakításhoz, ezzel elkerülve a csődöt és felszámolásokat.

Az első fizetéseképtelenségi rendelet helyére 2015-ben lépett az Európai Palament és a Tanács által elfogadott (EU) 2015/848 rendelet, amely a több ország területén is üzleti tevékenységet folytató, eszközökkel rendelkező vállalkozó vagy cég ellen a fizetéseképtelenségi ügyeket szabályozta. Tájékoztatási céllal azóta a tagállamok kötelesek nyilvánosan elérhető online nyilvántartásban közzétenni a határokon átnyúló fizetéseképtelenségi eseteket. Ezek a nyilvántartások az [európai e-igazságügyi portálon](#) érhetőek el.

A fizetéseképtelenségi jog területén folytatott igazságügyi együttműködés további állomását jelentette a **társasági jogról szóló irányelv** ((EU) 2017/1132) és a 2019-es **Szerkezetátalakítási Irányelv** ((EU) 2019/1023 irányelv), amely a fizetéseképtelenségi anyagi jog területén kezdte meg a harmonizációt a tagállami gyakorlatok közt. Az irányelvek célja a vállalkozások pénzügyi nehézségeinek korai kezelése, talpra állításuknak ösztönzése és fizetőképességük helyreállítása. A fizetéseképtelenségi irányelv bevezet egy új, **fizetéseképtelenséget megelőző eljárást** (pre-insolvency proceeding), tehát beépít egy plusz lépcsőt a konkrét csőd vagy felszámolás előtt. Ez az irányelv olyan megelőző **szerkezetátalakítási eljárások** bevezetését írja elő, amelyek már a tagállami anyagi jogi szabályozás körébe esnek. Belföldi fizetéseképtelenségi esetek egységes szempontú kezelését hivatott előmozdítani minimumszabályok előírásával, bár több tagállam esetén – így Magyarországon is – még az alapvető jogi fogalmak is hiányoztak ehhez (Suri 2020).

Az irányelv kötelezettségeket fogalmazott meg a tagállamok számára 2021. júliusig három területen:

- a fizetéseképtelenség megelőzése és az adós életképességének biztosítása érdekében a pénzügyi nehézségekkel küzdő adósok rendelkezésére álló, megelőző szerkezetátalakítási keretek létrehozása, illetve biztosítása;
- a fizetéseképtelenné vált vállalkozóknál felmerülő adósság alóli mentesítéshez vezető eljárások harmonizációja;
- a szerkezetátalakítási, fizetéseképtelenségi és adósság alóli mentesítési eljárások hatékonyságának növelését célzó intézkedések megteremtése.

Az irányelv nem terjed ki biztosítókra, hitelintézetekre, befektetési formákra és egyéb pénzügyi intézményekre és szervezetekre.

Válságkezelés és a vállalkozások védelme

Válságok kapcsán a fizetéseképtelenségi jog aktualitása felértékelődik, mert a vállalatok, vállalkozások tömeges csődjeinek megakadályozása kerül előtérbe. A pénzpiacok alakulását 2020. március közepe óta a világjárvány és az

annak megfékezésére hozott intézkedések, 2021 ősztől pedig az energiaválság és az orosz-ukrán háború kapcsán hozott gazdaságpolitikai beavatkozások határozták meg. Az EU –a 2008-as válsággal ellentétben – haladéktalanul lépett a likviditásteremtés érdekében mind saját forrásai mozgósításával, mind pedig a tagállamok kiadásnövelésének lehetővé tételével (Györi 2021). A vállalkozások védelme az uniós jog és a tagállamok közös érdekévé és fókuszává vált (Baracsi 2022).

Az Európai Unió gazdaság helyreállító intézkedéseit több csomagban hajtotta végre. A 2020 tavaszán bejelentett **Next Generation EU Európai Helyreállítási Eszköz** (NGEU) egy 750 milliárd euró összegű rendkívüli veszélyhelyzeti mechanizmus volt. Ez egy 2021–2027-es időszakra vonatkozó többéves pénzügyi keretet jelent. Célja a világjárvány okozta társadalmi és gazdasági károk helyreállítása a tagállamok számára. Célcsoportjai az államháztartások, a munkahelyek és munkavállalók, a vállalkozások és a foglalkoztatás voltak. Kulcseleme a **Helyreállítási és Rezilienciaépítési Eszköz** (Recovery and Resilience Facility, RRF), amely **egy közös hitel felvétellel működő pénzügyi alap**. A 2020. június 1-től indult mentőcsomag pillérei:

- szükséghelyzeti munkanélküliségi kockázatokot mérséklő ideiglenes támogatást nyújtó európai eszköz (SURE);
- **Páneurópai Garanciaalap** a vállalkozások finanszírozására;
- pandémiás válsághelyzet kezelését célzó ESM-támogatás lettek (ÁSZ 2021).

A vállalkozások védelmét, hitelképességük és munkahelyeik megőrzését és az ellenállóképességük növelését célozta a csomag részeként többek közt az **REACT-EU** kezdeményezés, a Fizetőképesség-támogatási Eszköz, az **InvestEU** kezdeményezés, a Stratégiai beruházási eszköz, az Egységes piac program és az Európai Globalizációs Alkalmazkodási Alap (Nyikos 2022).

Az orosz-ukrán háború kapcsán benyújtott szankciócsomagok az európai gazdaságra és vállalkozásokra is hatással voltak. Az Európai Bizottság 2022-ben ideiglenes válságkezelési keretet (Temporary Crisis Framework, TCF) fogadott el, azt többször kiterjesztette, majd

júniusban év végi határidővel lejárt ([Papp 2022](#)).

CSŐDJOGI VÁLTOZÁSOK HAZÁNKBAN

A csődeljárásjog reformja

A magyarországi csődeljárás kereteit a **csődeljárásról és a felszámolási eljárásról szóló 1991. évi XLIX. törvény** szabályozza, amely az elmúlt években többször módosult. **2018-ban indult a magyar fizetéseképtelenségi jog reformjával kapcsolatos munka az Igazságügyi Minisztérium irányításával**, amelynek végső célja egy új, koherens és harmonizált jogszabály létrehozása a csődjog területén (Juhász 2022). Szakjogászok szerint ugyanis a magyar csődtörvény mára szétfeszítette saját kereteit, egy szinte kibogozhatatlan, széttagolt joganyaggá vált ([Erdős 2001](#), [Alföldi 2009](#), Kocsis 2013, Juhász 2022).

A Covid19-válság a magyar fizetéseképtelenségi jog gyakorlatában rendkívüli jogalkotást eredményezett. **2021-ben két új fizetéseképtelenségi eljárás bevezetéséről született döntés hazánkban.** Az egyik a már említett **szervezetátalakítási eljárás** átültetését célzó [2021. évi LXIV. törvény](#), amelyet hosszú előkészítési, egyeztetési és jogalkotási folyamat előzött meg. A törvény elfogadásával az Országgyűlés átültette a magyar jogrendszerbe a megelőző szervezetátalakítási keretokről szóló Uniósi irányelvet ([EU 2019/1023](#)) és bevezette a szervezetátalakítási eljárást. **A szervezetátalakítás eljárás lehetőséget ad arra, hogy már a likviditási nehézség felbukkanásakor megindítható az eljárás**, ezzel időt nyerve a vállalkozás számára. Így a gazdasági társaságok nem kényszerülnek a rejtőzködésre, informális csődelkerülésre, hanem a formális csődelkerülő reorganizációt választhatják. A csődelkerülő eljárás (reorganizáció) során az adós és a hitelező egyezsége miatt a cég értéke várhatóan magasabb lesz, mint felszámolás esetén. A reorganizációban bekövetkező jövedelem-újraelosztás miatt biztosítható a vállalat tovább működése (Juhász 2022).

Reorganizációs eljárás

A másik fontos jogszabályi változás volt 2021-ben a pénzügyi nehézségekkel küzdő

vállalkozások működőképességének helyreállítása érdekében a [179/2021. \(IV. 16.\)](#) kormányrendeletben szabályozott (2022. júliustól hatályos) **reorganizációs eljárás**. Ez az eljárás a szervezetátalakítási eljáráshoz hasonló, fenyegető fizetéseképtelenség bekövetkezése esetén indítható, de előnye a csődeljáráshoz képest, hogy eközben a vállalkozás átmeneti vagy új finanszírozást és egyéb kedvezményeket vehet igénybe (Juhász 2022).

A Magyar Nemzeti Bank Versenyképességi jelentése 2021-ből ([MNB 2021a](#)) a hazai csődjogi szabályozásról elismeri, hogy a magyar vállalatok lassabb eljárásokra, rosszabb átmeneti rátákra és magasabb költségekre számíthatnak, mint régiós versenytársaik és a hitelezők is kisebb eséllyel látják viszont kintlévőségüket. Az elemzés szerint hazai fizetéseképtelenségi szabályozás csökkenti a vállalkozási kedvet. A csődjogi szabályozás fejlesztését leginkább a vállalatok és a kisebbségi befektetők védelme terén ajánlja az elemzés. Üdvözli a reorganizációs eljárások számának és az átmeneti rátának növelését. A vonatkozó uniós irányelv átvezetését pozitívnak értékeli, amely javítja a fizetéseképtelenség intézményi környezetét, és az adós maga döntheti el mely hitelezőjével tárgyal és kiket von be az eljárásba.

Egy jogszakértő szerint a bevezetett új eljárások hátránya, hogy sikertelen eljárás esetén automatikusan felszámolási eljárássá alakulnak, valamint, hogy ezek még mindig nyilvános és kollektív módon zajlanak le (Juhász 2022).

Vállalkozások védelme a válságok idején

Az Covid19-járvány mind a keresleti, mind a kínálati oldalon érintette a vállalatokat, amelyre attól függően tudtak választ adni, hogy mekkora tartalékok voltak képesek képezni a korábbi években, illetve, hogy a gazdaságpolitika mekkora mértékben volt képes támogatni a gazdasági védekezést. Az MNB Versenyképességi jelentésében kedvező folyamatnak értékelte, hogy a magyar kis- és középvállalkozások (KKV) ellenállónak bizonyultak, átvészelték a járvány negatív gazdasági hatásait, a *"vállalati csődráta még csökkent is"* ([MNB 2021a](#)). A KSH összefoglaló adatai szerint a vállalkozások megszűnése önmagában 40–50 százalékos emelkedést mutatott 2020-ban az előző évekhez képest ([KSH Stadat](#)).

Egy, a válságok vállalkozásokat érintő hatásait vizsgáló tanulmány szerint leginkább a vállalkozások árbevétele és foglalkoztatottjainak száma csökkent, míg likviditási forrásszükségletük jelentősen nőtt. Ugyanakkor **az újonnan alakult és megszűnt vállalkozások számának egyenlege nem süllyedt negatív tartományba az egészségügyi válság idején** (Jeneiné Gerő 2022). Az MNB válságkezelési elemzése szerint a csőd hullám elkerüléséhez érdemben hozzájárult a MNB által javasolt hitelmoratórium bevezetése is. A MNB Növekedési Hitelprogramjának (NHP) keretében 800 milliárd forintot használt 40 000 kis és középvállalat működésére, korszerűsítésre, növekedésre 2020-ban (MNB 2021b). A magyar bíróságok **statisztikai évkönyvei** szerint 2021-ben a csőd eljárások és a felszámolási eljárások száma is mérséklődött (OBH 2022).

A Next Generation EU elnevezésű új eszközből Magyarország számára 16,7 milliárd euró érkezett (Kormany.hu). A legnépszerűbb programra, a Gazdaságfejlesztési és innovációs operatív programra (GINOP) (később Vállalkozásfejlesztési és innovációs operatív program (VINOP)) a tervezett keretszámok alapján a források 30 százalékát allokálták. A magyar kormány a vállalatok támogatására és a gazdaság élénkítésére meghirdette Versenyképesség Növelő Támogatási Programot (VNT), ezzel vissza nem térítendő állami támogatásokat igényelhetek az új beruházásba kezdő a közép- és nagy- vállalatok. Ez a program a vállalatoknak nyújtott közvetlen pénzügyi támogatások közül "az egyik legnagyobb és legfontosabb válságkezelő intézkedéssé vált", 2020. évi kerete

majdnem 300 milliárd forint volt (Medve-Bálint 2022). Egy tanulmány kiemeli, hogy tanultva az előző válságokból nemcsak védekező, hanem megelőző, komplexebb, célzottabb válságkezelő, elhárító intézkedések alkalmazására is sor került hazánkban, így például a *jelentős állami költési-hitelezési stimulus nagymértékben segítette a nemzetközi és hazai konjunktúra szinten tartását* (Jeneiné Gerő 2022).

2022-től a tartós, konstans válságok nyomán a szakértők egyre pesszimistábbakká váltak. Egy tanulmány megjegyzi, hogy a vállalati felszámolási és csőd eljárások száma a járvány kezdete óta jelentős volatilitást mutatott és ezt "kezdetben az állami mentőcsomagok, a moratórium és a robusztus gazdasági élénkítés enyhíteni tudta", azonban a járvány után újabb emelkedés volt megfigyelhető az állami szerepvállalás csökkenése és új kihívások nyomán (alapanyagárak emelkedése, a globális szállítási láncok akadozása és az infláció) (Baracsi 2022). Elemzők a makrogazdasági mutatók mentén erőteljes lassulást, esetleges recessziót, a KKV-k esetében pedig a csődöknek és a reorganizációs eljárások számának növekedését prognosztizáltak (Potoczki 2022, Zavagyil 2022. augusztus 19.) A Coface 2023. áprilisi elemzése szerint hazánkban 2022-ben közel kétszerannyi felszámolási eljárás indult (8111), mint egy évvel korábban (4359), ezek 60 százalékát az év utolsó harmadában indították (Coface 2023). Az európai trend is hasonló: az Eurostat adatai szerint az európai cégalapítások száma visszaesett és a cégcsődök száma 2021. második negyedéve óta tartósan emelkedik (Eurostat 2023. február 17.).

Források:

- Juhász László: A magyar fizetéseképtelenségi jog kézikönyve I-II. HVG ORAC 2022
- Suri Noémi: (Fél)úton a jogegységesítés felé? [Glossa Iuridica 2020/3-4. sz.](#)
- Medve-Bálint Gergő: Koronavírus-válságkezelés beruházásösztönzéssel: a magyarországi Versenyképesség Növelő Támogatási Program ágazati és területi vonatkozásai [Tér és társadalom 2022/2](#)
- Baracsi Mária: A nemzeti fejlesztési bankok szerepe a mikro-, kis- és középvállalkozások versenyképességének és ellenálló képességének erősítésében [Gazdaság és pénzügy 2022/4.](#)
- Halmos Károly: A csőd intézményének rövid története [Közgazdasági szemle 2012. május](#)
- Boóc Ádám-Sándor István-Tóth Mihály-Török Gábor-Újlaki Tamás: Csődjog HVG-ORAC 2007

Készítette: Máté Olga
Képviselői Információs Szolgálat
E-mail: infoszolg@parlament.hu

infoszolg

Internet: www.parlament.hu/infoszolg
Intranet: intra.parlament.hu/infoszolg/
Tel.: (1) 441-6486